

Т. Т. Німчинов. Рахівництво кредитових та сільсько-гospодарських товариств. Підручник для рахівників, членів Правління, ради та ревізійної комісії та слухачів Кооперативних курсів. „Книгоспілка“ 1925 року. Тираж 8.000, ціна 1 карб. 40 коп.

За останній час „Книгоспілкою“ випущено в світ українською мовою кілька досить цінних оригінальних книжок, що або висвітлюють теоретичні питання кооперації, або являють собою гарні підручники до окремих практичних питань звичайної повсякденної роботи кооперації. Треба сказати, що українська кооперативна книжка аж до самого останнього часу не була такою, щоб із нею можна було вийти в люди, або нею похвалитися. Коли що українською мовою і з'являлося, то здебільшого переклади з російського, мало пристосовані до потреб місцевої кооперативної практики. Тимчасом буйний розвиток української кооперації примушував боляче відчувати брак доброї оригінальної української кооперативної літератури. Отже, останні видання „Книгоспілки“ зрушують таке неприємне становище в цій царині дозволяють сподіватись, що ми стоймо на початку буйного розвитку цієї літератури, як теоретичної, як і практичної.

Серед останніх випущених „Книгоспілкою“ книг звертає на себе увагу праця Т. Німчинова. Написана досить і досить гарною мовою, вона є цінним вкладом у практичну кооперативну українську літературу. Зміст книжки далеко ширший аніж її назва. Крім своєї спеціального завдання, вона дає стислий, але гарний і гарно обґрунтований, і скомпонований виклад загальних засад рахівництва, тісно сплетений з практикою його, що полегшує засвоєння. По книжці Т. Німчинова можна вчитися загального рахівництва. Крім рахівництва кредитових і с.-г. товариств — книжка торкається обліку торгових операцій і споживчого товариства. Вона охоплює всі можливі операції сільського кооперативного товариства. Вона дає багато матеріалу, вказівок і прикладів і що до організації й практичної діяльності кредитових і с.-г. товариств, їхнього діловодства й інше. Що до розподілу матеріалу, як рівно — ж і що до самого викладу майже нічого закинути не можна. Книжка потрібна й появу її на світ треба вітати.

Можна закинути книжці лише нерівність вживаної термінології. Автор хитається в термінах. Воно й не дивно: це найбільші питання нині в рахівництві. За минулій час запроваджено в українську рахункову термінологію такі терміни, що вони утворюють справжній жаргон, і науковим термінам доводиться вести тяжку боротьбу. Ця боротьба позначилась і на праці Т. Німчинова. Автор вживав поруч науковий термін „втрата“ і жаргоновий „збиток“, науковий термін „звіт“ і жаргоновий „відчит“. Деяку плутанину може внести і вживання терміну „прибуток“ так для визначення „прихода“, як і для визначення „дохода“.

Ця нерівність термінології є своєрідною „ознакою нашого часу“ і не можна винуватити в ній цілком автора. Загального гарного враження від книги вона не исує. Рахівники, діячі низової кооперації та слухачі кооперативних курсів мають гарну підручну книжку, хоча й, скажемо вже на адресу „Книгоспілки“, трохи за-дорогеньку.

Б.

Др. Lubor Niederle. Hlovanské starozitnosti. Pùvod a pocátky slovanù východních Oddil I. svazek IV. V. Praze. 1925. 286 стор.

Спочатку цього року у чеській Празі вийшла з друку нова книжка відомого твору славновісіного професора Любора Нідерле — „Hlovanské starozitnosti. Pùvod a pocátky slovanù východních“. Ця нова праця з історії східнього слав'янства складається із таких шести розділів: 1) територія, та сусіди (стор. 7 — 55), 2) східні слав'яни перед приходом Руси (стор. 56 — 85), 3) руси (стор. 86 — 116), 4) географічний нарис Руси в кінці першого тисячоріччя (стор. 117 — 126), 5) східні слав'яни у IX — X сторіччі (стор. 127 — 213), 6) огляд руської археології (стор. 214 — 277) і маленький додаток (стор. 278 — 281). Новий том цієї праці професора Нідерле має надзвичайне значення для всіх, хто цікавиться питаннями про початок Руси, про спочаткове життя східнього слав'янства в цілому та українських літописних племен між іншим. Звичайно, головні погляди проф. Нідерле на найдавніші проблеми цієї доби більш-менш вже відомі з попередніх томів його праці „Hlovanské starozitnosti“; але — ж тепер ці питання заново переробив автор на підставі ознайомлення з великою новою літературою. Між іншим в цьому томі Нідерле, звертає особливу увагу на твори російського академіка небіжчика О. О. Шахматова а також —

на роботи українського історика М. С. Грушевського, при чому нерідко він полемізує з ними, особливо з останнім. Що до походження Руси, Л. Нідерле явно схиляється на бік норманістів, вважаючи, що „Русь — Варяги” походження германського (стор. 111, 113 і інші). Потім він приймає розподіл східно-слав'янських племен на три головні групи, хоча його трохи й бентежить той факт, що розподіл літописних племен з археологічного боку не зовсім відповідає тому розподілові, який встановляє Шахматов на підставі лінгвістичних даних (стор. 208—211, 276—277 і інші). Однак Нідерле рішуче висловлюється за єдність „руської” мови і вперто полемізує проти особності мови української, при чому єдність народу „русського” він знаходить ще в добу до другої половини першого тисячоріччя, гадаючи, що ця єдність знову відновилась з Х століття, з доби Володимира й його наступників (стор. 211—213, 78—79 і інші). Останній гадці проф. Нідерле допомагає, як і в недавніх творах російського академіка В. М. Істріна, застаріла гіпотеза про надзвичайне, у східно-європейському маштабі, політичне значення Кийської держави, — гіпотеза, яка не витримує критики при сучасному стані студіювання літопису. Між іншим, прикладена до книжки мапа — „Східні слав'яни в кінці першого тисячоріччя” підводить підсумки даним книжки про розподіл по території східних слав'ян за цієї доби; на великий жаль, вона по суті дає мало нового, і її швидче можна вважати за mapu доби „Повісти временных літ”, цеб-то початку XII віку, а не кінця X.

Тут проф. Нідерле уявляє собі східні слав'яниство занадто географічно-об'єднаною суцільною масою, не беручи на увагу того безумовно великого колонізаційного руху, який переживали східно-слав'янські племена у Х, а почасти й у XI в. З одного боку він мало бере на увагу присутність східно-слав'янських племен у Подонні і потребу в якомусь етнічно-географічного зв'язку з Тмутораканню. З другого боку він без певних археологічних підстав приєднує слав'янське населення сучасної Полтавщини до сіверян і робить тут його суцільною масою аж до Псла, між тим, як з літопису відома неподалечку від самого Переяслава присутність Торків і взагалі чорноклобуцьких племен, так що мішаність слав'янського елементу з не-слав'янським починалась зовсім не на схід від Псла, як у Нідерле, а значно західніше Сули і навіть Супоя. Взагалі питання про слав'янську колонізацію Полтавщини ще далеко не розвязано в науці, викликає суперечки по-між окремими вченими і є та тема, студіювання якої на підставі нових археологічних досліджень має освітлити загальні питання тієї темної доби. У кожному разі, уже й тепер ми не можемо уявляти собі Полтавщину, як це здавалося раніше, за землю цілком сіверянську і за територію Переяславського князівства. Безумовно, вона в князівську добу Х—XII в. в. мала різноманітне населення, без певного об'єднавчого центра, яким не міг бути Переяслав для Полтавщини — і своїм географічним положенням, і, вважаючи на літописні дані, що дають картину за князівську добу постійних племенних рухів тут, і швидких походів кочовників по цій території, що були-б неможливі при певній організованості населення в одно адміністративне ціле. — Це лише одна з тих тем, що повстають після читання книжки проф. Нідерле, які далеко їм не вичерпані. В даному разі авторові почасти перешкоджала взагалі відданість його старим гіпотезам, а почасти відсутність знайомства з деякою новою російською літературою; напр., він не читав „Исторической географии” проф. С. М. Середоніна, не зазнайомився з творами ака-дем. Н. Я. Марра і т. і. При всьому тому нова частина цієї давньої праці Л. Нідерле дуже змістовна і заслуговує великої уваги, не вважаючи на те, що вона викликає низку запитань та заперечень.

Вол. Пархоменко

Е. Кагаров. Как люди научились читать и писать. ГИУ. 1925 г. 59 стр. ц. 25 к.

Невеличка й чепурно видана книжечка проф. Е. Кагарова популярно освітлює одно з тих складних та трудних питань, які ми зустрічаємо в історії культури. Питання про мову і — як споріднене з ним питання про утворення запису звуків та думок — складне вже тому, що сягає в задавні віки. Однак наука довідалась і в цій царині досить цікавого і певного. Скласти популярно підсумки доведеного і є завдання, за яке взялася й яке добре виконав автор.

Спочатку маємо розділи про мову тварин, для того, щоб довести різницю між їхньою мовою та мовою людини; далі пояснюються шляхом анатомічних та фізіологічних даних розвиток мови людини, при чому згадані дані з'єднано з даними соціально-економічними (звуки мали поперед усього метою надати роботі ритму, який регулював витрату сили, допомагав колективній праці, підбадьорював трудівників; старіші слова визначали по суті трудові акти).